

https://doi.org/10.18485/fpn_pz.2024.27.6

UDC 327(73)

Američka izuzetnost i spoljna politika: Mit u službi predsednika Sjedinjenih Američkih Država Džordža V. Buša i Baraka Obame

Sažetak

U radu se istražuje mit o američkoj izuzetnosti kao mehanizam opravdavanja spoljnopolitičkih odluka američkih predsednika Džordža V. Buša i Baraka Obame. Najpre će biti reči o mitu o američkoj izuzetnosti i njegovoj ulozi u savremenom političkom životu. Zatim ćemo to staviti u kontekst predsedničkih mandata dvojice pomenutih predsednika, a onda ćemo u zaključnim razmatranjima dati i uporednu analizu. U razmatranje se uzimaju, pre svega spoljnopolitički, govori dvojice predsednika. Pokazaćemo da se bez obzira na različite pristupe spoljnoj politici i Buš i Obama koriste mitom o američkoj izuzetnosti kako bi osigurali podršku za svoje politike, ali i da upravo usled različitih ciljeva na različite načine i interpretiraju mit prilagođavajući ga željenom značenju. Kroz analizu diskursa videćemo da su obojica predsednika više sklona aktivnoj američkoj ulozi u svetu, ali se kod Buša ona oslanja pre svega na „tvrdu“ moć i unilateralizam, a kod Obame na „pametnu“ moć i multilateralizam.

[1] Istraživačica-pripravnica, Fakultet političkih nauka Univerzitet u Beogradu; Imejl-adresa: nevena.jovanovic@fpn.bg.ac.rs; ORCID: 0009-0006-8084-9849.

Ključne reči

američka izuzetnost, Barak Obama, Džordž V. Buš, SAD, američka spoljna politika

Uvod

Cilj istraživanja ovog rada jeste da se ispita na koji način se savremeni politički mit koristi u političkoj komunikaciji kao mehanizam legitimisanja spoljnopolitičkih odluka i prakse. Kao konkretan primer posmatra se mit o američkoj izuzetnosti i to za vreme mandata dvojice predsednika Sjedinjenih Američkih Država - Republikanca Džordža V. Buša i Demokrate Baraka Obame. U razmatranje se uzimaju, pre svega spoljnopolitički, govori dvojice predsednika. Najpre će biti reči o mitu o američkoj izuzetnosti, nastanku i razvoju tog mita i njegovoj ulozi u savremenom političkom životu. Zatim ćemo to staviti u kontekst predsedničkih mandata Džordža V. Buša (George Walker Bush) i Baraka Obame (Barack Obama) kako bismo sagledali kako su komunicirali mit o američkoj izuzetnosti za potrebe legitimisanja svojih spoljnopolitičkih odluka, a onda ćemo u zaključnim razmatranjima dati i uporednu analizu. Pokazaćemo da se bez obzira na različite pristupe spoljnoj politici, što je delom posledica i toga što predstavljaju dve različite političke stranke, i Buš i Obama koriste mitom o američkoj izuzetnosti kako bi osigurali podršku za svoje politike, ali i da upravo usled različitih potreba na različite načine i interpretiraju mit prilagođavajući ga željenom značenju. Ipak, tvrdimo da to ima izvesne granice, jer nakon što su jednom konstruisani mitovi imaju tendenciju da nastave svoj život potpuno nezavisno od svojih tvoraca i njihovih prvobitnih namera, a posledično i da usmeravaju politički diskurs. Kroz analizu diskursa videćemo da su obojica predsednika više sklona aktivnoj američkoj ulozi u svetu, ali se kod Buša ona oslanja pre

svega na „tvrdu“ moć i unilateralizam, a kod Obame na „pametnu“ moć i multilateralizam.

Iako je posvećenost američkoj izuzetnosti daleko od samo retoričke alatke, a i svakako može neko sa pravom primetiti da se spoljna politika neretko razlikuje od onoga što se komunicira, predmet ovog rada jeste analiza diskursa dvojice američkih predsednika, te se njihovom spoljno-političkom praksom i/li odstupanjem od onoga što se komuniciralo ovog puta nećemo baviti.

Mit o američkoj izuzetnosti

Sam koncept američke izuzetnosti (engl. *american exceptionalism*) dugo nije bio predmet nekog značajnijeg interesovanja Amerikanaca.² Ideja o „gradu na brdu“ (engl. *City upon a Hill*) i istorijskoj sudbini Amerike dobila je svoje obrise još 1630. godine u propovedi Džona Vintropa (John Winthrop), „zaboravljenog američkog osnivača“ (Bremer, 2003), koja će kasnije postati neka vrsta svetog teksta američke istorije (Hodgson, 2009: 1). Daleko od toga da je od tog momenta propoved bila stalna inspiracija kroz američku istoriju, ona nestaje iz istorijskih spisa sve do 1838. godine kada je jednu verziju objavilo Istorijsko društvo Masačusetsa (Massachusetts Historical Society), a u politički diskurs ideju o „gradu na brdu“ u koji sa pažnjom gleda čitav svet uvodi Džon F. Kenedi (John F. Kennedy) 1961. godine (Kennedy, 1961). Vintropova propoved nema nikakve veze sa univerzalnom globalnom misijom Amerike u svetu, koja u to vreme niti postoji. Ova propoved, u religijske svrhe pisana, imala je zadatak da pozove na oprez, da ne naprave grešku i da budu na usluzi Bogu, a daleko od toga da je pisana u slavu, tada još uvek nepostojećih, Sjedinjenih Američkih Država u koje kao primer gleda čitav svet. Možda je samom igrom sudbine baš 30-ih godina 19. veka, kada je i propoved o „gradu na brdu“ pronađena, Aleksis de Tokvil (Alexis de Tocqueville) krenuo u svoju misiju u SAD koja će rezultirati kapitalnim delom „O demokratiji u Americi“ (Democracy in America) u kom se po prvi put spominje koncept američke izuzetnosti (O'Connor, 2020: 125; McCrisken, 2003: 1). Tokvil je uveo ovaj koncept ne da bi Ameriku izdvojio kao kvalitativno superiorniju već da bi napravio razliku između republikanizma u Americi i starih režima u Evropi. Ovaj Francuz je naravno posebno isticao specifične okolnosti u kojima su Amerikanci formirali svoju državu, za ostatak sveta vrlo neuobičajene, ali pažljivom čitaocu neće promaći da pored toga što je Tokvil i napisao da ne može da razdvoji Ameriku od Evrope, uprkos tome što ih okean deli, on je prema SAD bio i vrlo kritički nastrojen. Zamerao im je dosadan patriotizam, nedostatak poezije i intelektualnog rada, a povrhu svega sklonost ka tiraniji većine (Tocquevi-

[2] Termin američka izuzetnost u američkim publikacijama od 1980. do 2000. godine pojavio se svega 457 puta, u narednih 10 godina 2.558 puta, a onda od 2010. pa do 2012. godine čak 4.172 puta (Hughes, 2015: 527-551).

lle, 2000: 268, 424). Prvi će se ovom konceptu nakon Tokvila vratiti tek Sejmur Martin Lipset (Seymour Martin Lipset) i to pripisavši mu nešto drugačije značenje.³ Istoimenu knjigu („Američka izuzetnost: mač sa dve oštrice“) kako kaže piše u momentu kada mnogi brinu da su najbolje godine Amerike prošle i kada Amerikanci više nemaju poverenja u lidere i institucije (Lipset, 1996: 17). Ova zabrinutost ukazala je na potrebu da se Sjedinjene Države iznova sagledaju u komparativnoj perspektivi, da se vide načini na koje se razlikuju od drugih ekonomski razvijenih nacija, jer kako kaže Lipset nemoguće je razumeti zemlju a da se ne vidi kako se razlikuje od drugih (17). Iako autor u svojoj knjizi ispravno tvrdi da je Tokvil svojim delom podstakao pisanja o američkoj izuzetnosti, potpuno je neosnovana njegova tvrdnja da je Tokvil prvi označio Sjedinjene Države kao izuzetne, u smislu kvalitativno drugačije od drugih nacija. Lipset je verovao da se te izuzetne razlike između SAD i ostalih država kroz uporednu i istorijsku analizu mogu i identifikovati i izmeriti, iako priznaje da je izuzetnost „mač sa dve oštrice“ (18). Kao te ključne razlike Lipset izdvaja: slobodu, egalitarnost, individualizam, populizam i slobodno tržište (engl. *laissez-faire*) (19).

Ne samo da bi utvrđivanje takvih standarda različitosti i kriterijuma izuzetnosti bilo sasvim neutemeljeno, već i za potrebe ovog rada posve nesvrhovito. U ovom radu mit o američkoj izuzetnosti posmatra se kao jedan od najvažnijih aspekata američkog identiteta i ideološka komponenta američkog nacionalizma. Politički mitovi nalaze se u samom središtu političkih ideologija. Tako je isto sa mitom o američkoj izuzetnosti koji se na osnovnom makro nivou nalazi u središtu američke političke kulture i to su trajne vrednosti jednog društva koje se sporo menjaju. Na nivou ispod nalaze se posebni sistemi verovanja koji se stalno menjaju i prilagođavaju. Na mikro nivou nalazimo doktrine, diskurs, individualne aktere i njihova lična uverenja (O'Connor, 2020: 122). Imajući u vidu mitsku višeznačnost, upravo na ovom poslednjem mikro nivou akteri na osnovu svojih ličnih uverenja i/li onoga što je šire prihvaćeno u tom društveno-političkom kontekstu upisuju određena značenja u koncept američke izuzetnosti. Mogu se identifikovati tri osnovna elementa ovog koncepta: izuzetnost osnivanja države (engl. *the exceptionalism of birth*), izuzetnost kao zemlje mogućnosti (engl. *the exceptionalism of opportunity*) i izuzetnost američke uloge u svetu (engl. *the exceptionalism of role*) (123). Iako su sva tri elementa međusobno povezana i zavisna, nas u ovom radu prevashodno interesuje poslednji.

Iako se još i Sejmur Martin Lipset dotakao veze između ovog koncepta i ulaska Amerike u ratove, uloga identiteta u spoljnoj politici pa samim tim i mita o američkoj izuzetnosti tek je u skorije vreme priznata. Lipset je pisao kako je protestantski moralizam uticao na sveukupan način vođenja američke spoljne politike, te da je zbog toga podrška ratu za

[3] Lipset prvi put koncept spominje još 1963. godine u svojoj knjizi *The First New Nation: The United States in Historical and Comparative Perspective*, a onda i 1996. u istoimenoj knjizi *American Exceptionalism: A Double-Edged Sword*.

Amerikance moralna koliko i otpor njemu. Ipak, da bi podržali rat i da bi pristali da ubijaju druge i umiru za svoju zemlju, Amerikanci su morali da odrede svoju ulogu u tim sukobima tako da uvek budu na Božjoj strani a protiv Satane i samog zla (Lipset, 1996: 20). Ovde valja reći da u oblasti međunarodnih odnosa pitanje koje se postavlja nije da li su SAD zaista izuzetne prema određenim kriterijumima, već da li Amerikanci veruju u to i kako ovo važno uverenje utiče na američku spoljnu politiku (Hrnjaz and Krstić, 2015: 30). Relevantnost ovog koncepta za naučnike međunarodnih odnosa je pre svega u tome što pruža mehanizam za legitimisanje spoljnopolitičkih odluka i prakse. Iako mu se mogu pripisati vrlo različita značenja, suština ovog mita je u uverenju da Sjedinjene Države nisu tek jedna nacija među brojnim nacijama, već da je reč o narodu označenom „prstom sudbine“ (Hodgson, 2009: 27), „poslednjoj, najboljoj nadi Zemlje“ (Lincoln, 1862), kako je to rekao Abraham Linkoln (Abraham Lincoln), koja je ne samo najbogatija i najmoćnija svetska sila, već je i politički i moralno izuzetna (Hodgson, 2009: 10). Stiven Volt (Stephen M. Walt) iz realističkog ugla posmatra ovaj koncept kao američko prvenstvo u moći i sklonost da se drugi u međunarodnoj areni doživljavaju kao neravnopravni (Hrnjaz and Krstić, 2015: 30). On, takođe, dodaje da većina definicija američke izuzetnosti pretpostavlja da su američke vrednosti, politički sistem i istorija jedinstveni i vredni opšteg divljenja, te da su zato SAD predodređene da na svetskoj sceni igraju posebnu ulogu (Walt, 2011: 72). Liberalne teorije povezuju američku izuzetnost sa jedinstvenim karakterom američke demokratije, te sa američkom misijom širenja demokratije širom sveta kako bi se svet učinio boljim mestom (Hrnjaz and Krstić, 2015: 30).

Jedan od prvih doprinosa istraživanju obrazaca upotrebe ovog koncepta u spoljnoj politici je onaj prema kom koncept američke izuzetnosti može da vodi u dva spoljnopolitička pravca: izolacionistički (Amerika kao uzor) i misionarski (aktivna međunarodna uloga Amerike) (McCrisken, 2009: 181-199). Bilo je autora koji su kasnije kritikovali ovako postavljenu pojednostavljenu dihotomiju i uopšte dovodili u pitanje tezu o američkom izolacionizmu sugerišući da je ona prevaziđena. U ovom radu koristiće se jedan od sveobuhvatnijih modela za istraživanje spoljnopolitičkih aspekata koncepta američke izuzetnosti, koji se zasniva na tri različite dihotomije, a koji su ponudili Krstić i Hrnjaz. Prva dihotomija je između aktivne i pasivne spoljne politike, druga između unilateralizma i multilateralizma i treća između tvrde i meke moći na osnovu toga koja spoljnopolitička sredstva se zagovaraju (Hrnjaz and Krstić, 2015: 31).

Koristeći spomenut model tri dihotomije za potrebe ovog rada najpre ćemo sagledati kako su Džordž V. Buš i Barak Obama komunicirali mit o američkoj izuzetnosti za potrebe legitimisanja svojih spoljnopolitičkih odluka, a onda ćemo u zaključnim razmatranjima dati i uporednu analizu.

Američka izuzetnost u diskursu Džordža V. Buša

Džordžu V. Bušu koncept američke izuzetnosti poslužio je ne samo da opravda spoljnopolitičko delovanje SAD nakon terorističkih napada, već i da pokuša da objasni traumatizovanoj naciji koja se sa napadima na sopstvenom tlu prethodno susretala tek još dva puta,⁴ zašto je neprijatelj odabrao baš SAD za metu. Već tu mogu se jasno videti naznake značenja koja Buš upisuje u mit o američkoj izuzetnosti.⁵ Prema njegovim rečima, Amerika je napadnuta baš zato što je izuzetna i dom slobode – zato mrže njihov način života, politički izabranu vladu i slobode i plaše se toga (Bush, 2001-2008: 57; 61; 68).

Ako se za potrebe analize u ovom radu držimo tri spomenute dihotomije, za Buša, najpre, nema dileme da izuzetnost Amerike podrazumeva vrlo aktivnu ulogu Sjedinjenih Država u svetu. Iako su teroristički napadi očekivano usmerili pažnju i Amerikanaca i predsednika na spoljnu politiku,⁶ neosnovano bi bilo tvrditi da je to presudno uticalo na viziju Dž. V. Buša o tome kakvu spoljnu politiku namerava da vodi. On je još i tokom predsedničke kampanje, pre nego što će postati predsednik, imao jasnu viziju o američkoj spoljnoj politici koja će odražavati „američki karakter“, tvrdeći da je izbor između američkih interesa i ideala lažno nametnut te da Amerika i svojom odlukom i sudbinom treba da promovise političku slobodu (Bush, 1999). Dakle, Bušova Freedom Agenda, koja je podrazumevala vrlo aktivnu ulogu SAD u svetu i širenje demokratije, već tada je bila u nastajanju. Ipak, za njega se američka izuzetnost odražava u tome što Sjedinjene Države nemaju nameru da osvajaju već je, kako kaže, to priča o moći koja ide u svet da štiti, a ne da poseduje, da brani, ali ne da osvaja (Bush, 2001-2008: 1). Događaji koji su usledili samo su dali dodatno opravdanje i potporu za takvu strategiju. Valja imati u vidu da za Buša to nije samo zadatak na koji su događaji Ameriku primorali pa su kroz „tugu i gnev pronašli svoju misiju“ (72), već je za Ameriku, koja je pozvana da predvodi ka slobodi u novom veku (269), to i moralna dužnost i jedina ispravna stvar jer nema druge nacije koja bi mogla odlučnije da odgovori na poziv istorije (90; 404), pa su snažne SAD najbolja nada svetu za mir i slobodu.⁷ Povlačenje Sjedinjenih Država u izolacionizam imalo bi kobne posledice ne samo po bezbednost Amerikanaca već i po živote

[4] Britanci su 1814. godine umarširali u tada tek osnovan grad Vašington i palili Kapitol i Belu kuću, a drugi je bio napad Japanaca na Perl Harbur 1941. godine.

[5] „Kao što smo pružali sigurnost drugim nacijama, tako smo i potlačenim narodima bili inspiracija. Znali su za bar jedno mesto — zemlju svetla i nade — gde je sloboda cenjena i sigurna. I molili su se da ih Amerika ne zaboravi, njih i svoju misiju promocije slobode širom sveta“ (Bush, 2001-2008: 177).

[6] Iako je to neuobičajeno jer prema istraživanjima javnog mnjenja Amerikanci više pažnje poklanjaju unutrašnjoj politici, oko 1/3 ispitanih tvrdilo je da je spoljna politika imala odlučujuć uticaj na njihovu izbornu odluku pred izbore 2004. godine (Aldrich et al, 2006: 490).

[7] „Neprijatelji slobode i naše zemlje treba da znaju: Amerika ostaje angažovana u svetu i svojom sudbinom i izborom, oblikujući ravnotežu moći u korist slobode. Branićemo naše saveznike i svoje interese. Pokazaćemo našu svrhu bez drskosti. Suočićemo se sa agresijom odlučno i snažno. I svim narodima, govorićemo u ime vrednosti koje su iznedrile našu naciju“ (Bush, 2001-2008: 3).

miliona ljudi širom sveta (Bush, 2001-2008: 173; 424), jer jedina alternativa vođstvu Sjedinjenih Država u ideološkoj borbi 21. veka jeste „svet noćne more“ u kom je svaki grad potencijalno bojno polje i u kom teroristi, koji kao neprijatelji slobode, slobodnom svetu žele da nametnu svoju mračnu ideologiju i radikalna uverenja (66; 72; 89). A ljudi širom sveta ukoliko im se da šansa da biraju, izabraće slobodu i mir (532). Dakle, za Buša izbor je jednostavan – ili podržavamo angažovanu američku ulogu u svetu ili se mirimo sa ovakvim svetom kakav žele teroristi. To je sasvim u skladu sa njegovim manihejskim strogo dualističkim pogledom na svet.⁸

Jedna od očitih posledica ovakvog pogleda na svet i izraženog američkog internacionalizma je i unilateralizam u delovanju. Ukoliko se ceo svet posmatra kao podeljen na dobro i zlo, a Amerika kao vodeća sila dobra, onda ne preostaje prostora za drugačije interese saveznika i/li stavove koji se kose sa američkim. To je Buš i eksplicitno više puta istakao poručujući svetu – ili ste sa nama ili sa teroristima (Bush, 2001-2008: 130; 287). Ne treba prenađati sa zaključkom da je njegova retorika ka (potencijalnim) saveznicima uvek bila oštra. On se i te kako trudio da istakne da su Amerikancima potrebni partneri kako bi očuvali mir i da zahvaljujući saveznicima postižu značajne rezultate na Bliskom istoku (130; 287), kao i da svaka članica Ujedinjenih nacija (UN) ima značajnu ulogu u zajedničkoj borbi (85; 473). Posebno je u govorima u UN isticao značaj udruženog delovanja u okviru te organizacije (87). Ipak, jasno je stavio do znanja da će SAD delovati čak i ako budu to morali da učine i sami – zato što su njihovi ciljevi ispravni i ništa im drugo ne preostaje – ako se Sjedinjene Države pokolebaju, svet će klonuti duhom (99). Zato će uraditi šta je neophodno kako bi osigurali bezbednost jer, kako je rekao obraćajući se drugim nacijama, ne mogu da čekaju po strani dok se opasnost približava (106), kao i da Amerikanci nikada neće tražiti dozvolu da brane sopstvenu bezbednost (202). Dakle, multilateralizam i savezi su poželjni ali samo do određene granice – dok su američki interesi na prvom mestu, a ostali prihvataju vođstvo SAD i dok saveti saveznika afirmišu Bušovu poziciju. Isticanje viđenja SAD kao vodeće svetske sile olakšava, ako ne čini čak da deluje i prirodno da američki predsednici odrede politiku delovanja a onda jednostavno očekuju da je drugi slede (McCrisken, 2009: 188). Imajući u vidu kontekst i poziciju države koja je ušla u dva rata za očekivati je da će, kada je reč o sredstvima vođenja spoljne politike, Buš najpre govoriti o tvrdoj moći (Bush, 2001-2008: 94-97).

U govorima o spoljnoj politici on je neretko govorio o slanju dodatnih trupa na Bliski istok, a samim tim i o dodatnim finansijskim sredstvima koja je potrebno izdvojiti da bi se finansirali ratovi i obaveštajni rad (535-538). Ipak, interesantno je primetiti koliko je pažnje Buš u svojim govorima posvećivao i mekoj moći o čemu je govorio u više navrata.⁹ Dakle,

[8] „Mi smo u sukobu dobra i zla, i Amerika će zvati zlo pravim imenom“ (Bush, 2001-2008: 129).

[9] Govorio je o humanitarnoj pomoći (Bush, 2001-2008: 510), pomoći manje razvijenim državama u borbi sa HIV/AIDS i malarijom, pomoći izbeglicama koje beže

meka moć ima značajnu ulogu za ostvarivanje spoljnopolitičkih ciljeva onako kako ih je Bušova administracija postavila, ali tek kao dodatak tvrdoj moći bez koje se demokratija i sloboda ne mogu „isporučiti“ (Bush, 2001-2008: 32). Takođe, on je tvrdio da reči moraju biti kredibilne kako bi diplomatija uopšte uspela, dakle, mora imati uporište u tvrdoj moći (200).

Ono što je karakteristično za Bušov pristup konceptu američke izuzetnosti je to da ga on posmatra u izrazito religijskom ključu, što nije iznenađujuće ukoliko imamo u vidu vrlo izraženu religioznost Džordža Buša (Suskin, 2004). Pored toga što su mitovi svakako locirani van relacije istina-laž te ih je nemoguće opovrgnuti, dodatna opasnost ovakvog tumačenja je da ako su vođeni Božijom rukom onda se ne ostavlja prostor za moguće greške koje valja ispraviti i ne ponavljati (Bush, 2001-2008: 2). S obzirom na to da je Amerika vođena samo ispravnom i pravednom svrhom, kojoj navodno prirodno teži i čitavo čovečanstvo (211), konačan uspeh je izvestan a sve prepreke, trenutne slabosti i neuspesi na tom putu ne mogu prevladati ono što je ispravna dužnost i sudbina Sjedinjenih Država.¹⁰Tako da je uprkos svim neuspesima i problemima u Iraku, Buš u govorima odlučno tvrdio da je to rat protiv terorizma koji Amerika mora da dobije, te da se takav ishod ne dovodi u pitanje (McCrisken, 2009: 195), jer između ostalog i bezbednost čitavog civilizovanog sveta zavisi od pobeđe nad terorizmom, a ta pobeđa zavisi od pobeđe u Iraku (Bush, 2001-2008: 389). Bušova poruka je jasna – mi smo Amerikanci, dakle, u pravu smo i zato ćemo pobediti (McCrisken, 2009: 195). Kada je reč o „izgradnji“ demokratije u Avganistanu i Iraku kao cilju, tragajući za dokazom da im je taj poduhvat polazio za rukom, Buš se, poput vernih Vilsonijanaca, često pozivao na prethodne istorijske primere tvrdeći da je sloboda pronašla trajan dom čak i u društvima koja su svojevremeno bila fašistička, uprkos tome što su mnogi smatrali da su Japan i Nemačka nepogodni za demokratske vrednosti (Bush, 2001-2008: 169; 269). Slična stvar je i sa Irakom.

Još jedan značajan element u ovoj slagalici mitskog značenja je i požrtvovana uloga Sjedinjenih Država kao dobre sile koja ima misiju i predvodi u civilizacijskoj borbi protiv zla i straha. Dakle, Amerikanci su izuzetni jer kao blagoslovena zemlja odgovaraju na poziv istorije da svet učine boljim (Bush, 2001-2008: 163) i omogućće slobodu potlačenim narodima (173), te su spremni na žrtve, jer znaju koliki je ulog, zarad višeg cilja – širenje demokratije i sloboda kako bi povelu svet ka trajnom miru i okončanju tiranije u svetu (76; 112; 179; 274; 339; 474). Kako kaže,

od genocida i devojčicama koje bi bile prodane u belo roblje (340). Takođe je isticao kako su najveća prednost Amerike obrazovani, vredni i ambiciozni ljudi (346), kao i da je Amerika posvećena ulaganju u obrazovanje širom sveta i da su najveći snabdevači hrane za siromašne (546-550) jer Amerikanci čuju glas gladnih širom sveta (593).

[10] Ovo je sasvim u duhu wilsonijanske spoljnopolitičke tradicije (Mead, 2002: 132-173).

„od Četrnaest tačaka do Četiri slobode i govora u Vestminsteru, Amerika je stavila svoju moć u službu principa. Verujemo da je sloboda prirodna i da je pravac istorije. I verujemo da na slobodu – slobodu koju cenimo – ima pravo celo čovečanstvo” (186). Iako se sloboda, tvrdio je Buš, po svojoj prirodi ne može nametnuti, već narodi moraju sami da je odaberu (438), naravno, na Sjedinjenim Državama je da tu slobodu ostatku sveta omoguće, jer su svetionik nade za milione (540; 556), najveća nacija na zemlji koju je Bog stvorio slobodnom (610), a od onoga kome je dosta dato, dosta se i očekuje (590).

Američka izuzetnost u diskursu Baraka Obame

Nakon što je Barak Obama na početku predsedničkog mandata na pitanje novinara o američkoj izuzetnosti rekao da prihvata američku izuzetnost na isti način na koji Britanci prihvataju britansku izuzetnost, ili Grci grčku, pokazala se sva moć ovog dugo građenog mita (Obama, 2009). To je otvorilo borbu za vlasništvo nad terminom i značenjem, a vera u američku izuzetnost postala je i sasvim otvoreno mera za patriotizam.¹¹ Ipak, nema sumnje da je američka izuzetnost za Obamu bila značajan element američkog identiteta, a pažljivijom analizom videćemo da je Obama još 2004. godine u dobro poznatom govoru na partijskoj konvenciji Demokrata dao obrise svog tumačenja ovog koncepta (Obama, 2004), koji su se u dobroj meri zadržali tokom oba predsednička mandata. Rekavši tom prilikom da njegova priča ne bi bila moguća ni u jednoj drugoj zemlji na svetu, on je veličinu i posebnost američke nacije vezao ne za vojsku ili ekonomiju, eksplicitno to odbacivši, već za vrednosti sažete u Deklaraciji o nezavisnosti prema kojoj su svi ljudi stvoreni jednaki, te imaju neotuđiva prava na život, slobodu i traganje za srećom (Obama, 2004). Da pogledamo ovo поблиže.

Najpre, iako je Barak Obama dosta pažnje posvetio potrebi da predvode svet svojim primerom (Obama, 2016; Obama, 2015), te da treba da se posvete izgradnji nacije kod kuće koja će služiti kao primer drugima i biti svetionik nade (Obama, 2016b; Obama, 2012), on ne dovodi u pitanje vrlo angažovanu ulogu SAD u svetu, bez obzira na to koliko njihovi napori da šire demokratiju i ljudska prava bili nesavršeni (Obama, 2017; Obama, 2011). Dakle, nije pitanje da li Sjedinjene Države predvode svet već kako (Obama, 2014), jer izazovna i složena vremena zahtevaju njihovo vođstvo (Obama, 2014b; Obama, 2013; Obama, 2009b). Teret liderstva je težak ali svet je bolje mesto jer taj teret nose Amerikanci (Obama, 2013b). Suština spoljne politike kakvoj je Obama težio je u traganju za odgovorom na pitanje kako da Amerika bude bezbedna i da predvodi svet, ali bez da bude svetski policajac i da pokušava da „gradi države” svuda gde postoji neki problem (Obama, 2016b). Kako kaže, Sjedinjene

[11] Istraživanja javnog mnjenja zaista su pokazala da su Amerikanci najviše sumnjali u Obaminu veru u američku izuzetnost (Jones, 2010).

Države niti mogu niti bi trebalo da interveniše svaki put kada postoji neka kriza u svetu, ali ako imaju mogućnost da uz malo truda i rizika spase nedužne ljude masakra (Obama, 2014c), ili da spreče da deca budu ugušena gasom, onda moraju da urade ono što je ispravno, jer to je ono što čini Ameriku izuzetnom (Obama, 2013b). Zato je ta svetska uloga SAD ipak ograničena na pomoć drugim narodima u borbi za slobodu i osiguranje bezbednosti SAD, pre nego na „izgradnju država” i implementiranje demokratije širom sveta. Iako priznaje da ne može da bude neutralan u borbi između liberalizma i autoritarizma, smatra da nije na Americi da nameće svoj politički sistem drugima (Obama, 2016d). Ta uloga ograničena je i vremenski samo na onaj period podrške dok drugi narodi ne budu u mogućnosti da sami brane i garantuju ono za šta su se izborili, što se posebno odnosi na one nestabilne države koje mogu biti meta terorističkih grupa, kao što je bio slučaj sa Avganistanom (Obama, 2011b). Sjedinjene Države se tu pojavljuju, dakle, u ulozi „brižnog roditelja” uvek spremnog da pomogne u borbi za slobodu i poštovanje ljudskih prava, ali sa izvesnošću povlačenja kada za to dođe vreme.

Kada je reč o sredstvima koja će omogućiti angažovanu prisutnost SAD u svetu, Obama je stalno bio u traganju za prevazilaženjem razlika između „meke” i „tvrde” moći (Obama, 2015), odnosno za onim što čini koncept „pametne” moći.¹²Vešto izbegavajući da američku izuzetnost vezuje za „tvrdu” moć, ističući često da vojna moć nije dovoljna (Obama, 2016e; Obama, 2015b), on u centralno značenje ovog koncepta postavlja (za njega univerzalne) vrednosti koje Amerikanci baštine još od Deklaracije o nezavisnosti (engl. *The Declaration of Independence*) i koje su ih učinile upravo tako posebnom nacijom i omogućile da izgrade posleratni svetski poredak (Obama, 2017; Obama, 2016f; Obama, 2013c). Najveća američka snaga za njega zato je vladavina prava (Obama, 2016f). Govoreći o 21. veku kao još jednom „američkom veku” (engl. *American Century*) on nije smatrao da će se oslanjati na vojnu ili ekonomsku moć, već govori o informacionoj revoluciji, ulaganju u obrazovanje i nauku (Obama, 2016h; Obama, 2012). Obraćajući se onima koji tvrde da je Amerika sila u opadanju, pokušavajući da obori to on jeste više puta komunicirao da je američka vojska najmoćnija na svetu, ali to zasigurno nije centralna tema njegovih govora niti garant američkog uspeha (Obama, 2016b). Vojna moć je tek tu da iz pozadine bude garant uspešne diplomatije (Obama, 2013), a spoljnopolitičko sredstvo koje je češće komunicirao jesu sankcije, neretko ističući šta su sve uspeli da postignu bez ijednog ispaljenog metka (Obama, 2015b; Obama, 2016g). Ipak, ovde valja spomenuti još to da je uprkos značaju koji pridaje vrednostima, Obama daleko od doslednog idealiste Wilsonijanca i da je, posebno u odnosima sa silama poput Rusije i Kine, bio spreman da zauzme poziciju realiste sa vrlo kon-

[12] „Tvrda” moć se odnosi uglavnom na upotrebu prinude za postizanje političkih ciljeva. „Meka” moć se odnosi na korišćenje resursa poput diplomatije, ekonomije i kulture za postizanje političkih ciljeva (Nye Jr, 2005).

struktivnim i pragmatičnim pristupom (Forsythe and McMahon, 2017: 54; Goldberg, 2016).

Insistiranje na diplomatiji u vezi je sa Obaminim eksplicitnim vezivanjem izuzetnosti Amerike za veštinu izgradnje koalicija i multilateralizam, tvrdeći da nijedna država koliko god moćna bila ne može sama da reši sve probleme (Obama, 2016d), te da su snažniji kada ujedinjaju svet (Obama, 2015c). Ipak, nije ostavljao prostora za sumnju da će Sjedinjene Države delovati i unilateralno, koristeći sve elemente moći ukoliko je ugrožena bezbednost Amerikanaca (Obama, 2013), te da se neće nikome izvinjavati zbog korišćenja vojske u borbi protiv terorizma, ali da bi bilo nerazumno tražiti od američke vojske da „gradi države“ na drugoj strani sveta, rešava njihove unutrašnje konflikte i/li okupira tuđe teritorije (Obama, 2016g). Ovo je u vezi sa ranije spomenutim Obaminim pragmatičnim pristupom i činjenicom da za razliku od Buša, kod Obame, svesnog ograničenja ovakve spoljne politike i promenjenih međunarodnih okolnosti, širenje demokratije ne zauzima tako visoko mesto na listi prioriteta (Forsythe and McMahon, 2017: 54).

Možemo primetiti da u Obaminom tumačenju ovog koncepta nema nevidljivog vođenja Božjom rukom, američka izuzetnost je opipljiva i vidljiva, ali ne u američkoj vojsci i nosačima aviona, premda joj priznaje neverovatnu moć, već u samim Amerikancima, tim „izuzetnim ljudima doraslim svim izazovima“ (Obama, 2013b; Obama, 2014), koji su najmoćniju naciju na svetu izgradili ni iz čega i ostali uporni koliko god bilo teško, te tako nastavljaju da budu svetlo za ceo svet (Obama, 2017). Samim tim u ovakvom tumačenju nema mesta za nepogrešivost,¹³ ljudi nisu savršeni pa tako ni SAD,¹⁴ uspeh nije izvestan i za njega se stalno treba boriti, ali izuzetnost Amerikanaca oslikava se u njihovoj samokritičnosti, odnosno sposobnosti da uvide i priznaju greške, da se menjaju, te da neumorno rade kako bi napredovali i kako bi i svoju zemlju i ceo svet učinili boljim mestom, oslobodili druge narode od tiranije i straha, a delovanje uskladili sa svojim idealima (Obama, 2017; Obama, 2016d; Obama, 2015b, Obama, 2015e). Dakle, u mapu značenja treba dodati još i element žrtve zarad višeg cilja - Amerika kao požrtvovana sila dobra jedinstvena u istoriji, spremna da deluje vođena ne svojim uskim ličnim interesima već dobrobiti celog sveta i ljudi koje čak i ne poznaje (Obama, 2016d; Obama, 2015d; Obama, 2011c).

[13] Primera radi, o pogrešnoj politici prema Kubi videti: “Remarks by President Obama to the People of Cuba” (Obama, 2016i).

[14] Barak Obama se susretao sa brojnim protivljenjima ovakvom tumačenju, a jedan od najupornijih kritičara bio je njegov predsednički protivkandidat iz 2012. godine Mit Romni (Mitt Romney) koji je pred te izbore napisao i knjigu u kojoj je tvrdio da u delovanju Amerike nema prostora za greške, te da američki predsednik ne bi trebalo da se izvinjava bilo kome (Romney, 2010).

Zaključna razmatranja

Sada kada smo sagledali kako su mit o američkoj izuzetnosti komunicirali Džordž V. Buš i Barak Obama u kontekstu američke spoljne politike možemo izvesti određene zaključke. Najpre, bez obzira na to što dolaze iz dve različite političke stranke i za jednog i drugog američkog predsednika bio je to vrlo značajan mehanizam legitimisanja spoljnopolitičkih odluka i pridobijanja podrške Amerikanaca. Uporedna analiza nam pak pokazuje razlike u tumačenju ovog mita jer su američku izuzetnost komunicirali u skladu sa potrebom da opravdaju različite spoljnopolitičke pristupe. Ovo nam govori da samo (ne)uočavanje mita o američkoj izuzetnosti u predsedničkim govorima nije dovoljno, već da se u obzir moraju uzeti značenja koja pridaju tom konceptu.

Ako se vratimo na tri dihotomije za analizu, sličnost u komuniciranju koncepta Buša i Obame najočitija je u zagovaranju aktivne američke spoljne politike. Razlika je u tome što takva angažovana uloga Sjedinjenih Država za Obamu ipak ima izvesna ograničenja, a može se videti i u pokušajima prevazilaženja negativnog Bušovog nasleđa kao što je distanciranje od politike „izgradnje država”. Ovo je posledica toga što Buš SAD i dalje vidi kao najmoćniju svetsku silu, dok Obama priznaje granice u moći i „uspon ostalih”. Dok je kod Buša izraženija sklonost unilateralnom delovanju, Obama se trudio da istakne značaj multilateralizma i građenja koalicija. I treće, mit su možda i u najvećoj meri prilagođavali potrebama da u skladu sa različitim društveno-političkim okolnostima obezbede podršku za različita spoljnopolitička sredstva – Buš je isticao instrumente „tvrde” moći, jer mu je trebala podrška za dva rata u koje je uveo SAD, a Obama je insistirao na značaju i efikasnosti instrumenata „meke”, a onda i „pametne” moći.

Na kraju, značajno je primetiti još jednu razliku. Dok je kod Buša američka izuzetnost izrazito sakralna, religijski utemeljena, ona je kod Obame svetovna, oslobođena religijsko-mističnih elemenata, ne nalazi se u Božjim, već u rukama samih Amerikanaca.

Za dalja istraživanja, a koja bi se oslanjala na rezultate ovog rada, može biti značajno pratiti kakva značenja će u budućnosti predsednici SAD pripisivati ovom mitu i da li će se ona razlikovati. Takođe, na osnovu uvida iz ovog rada možemo zaključiti da pored toga što su mitovi locirani van relacije istina-laž, nakon što su jednom konstruisani imaju tendenciju da nastave svoj život potpuno nezavisno od svojih tvoraca i njihovih prvobitnih namera, a posledično i da usmeravaju politički diskurs, kao što smo videli na primeru Baraka Obame. Kako je u ovom radu pažnja bila na analizi diskursa američkih predsednika, značajno za istraživanje ostaje i to na koji način jednom ovako izgrađeni mitovi kasnije utiču na spoljnopolitičku praksu i međunarodne odnose.

American exceptionalism and foreign policy: Myth in the service of the president of the United States George W. Bush and Barack Obama

Abstract

This paper aims to research the myth of American exceptionalism as a mechanism for justifying the foreign policy decisions of American Presidents George W. Bush and Barack Obama. First, we will talk about the myth of American exceptionalism and its role in contemporary political life. Then we will put it in the context of the presidential mandates of the two mentioned presidents, and then we will give a comparative analysis in the concluding remarks. Mainly the foreign policy speeches of the two presidents are discussed. We will show that regardless of their different approaches to foreign policy, both Bush and Obama used the myth of American exceptionalism to ensure support for their policies, but also that due to different goals, they interpret the myth in different ways, adapting it to the desired meaning. Through the analysis of the discourse, we will see that both presidents are more inclined to an active American role in the world, but with Bush it relies primarily on “hard” power and unilateralism, and with Obama on “smart” power and multilateralism.

Keywords

US foreign policy, American exceptionalism, Barack Obama, George W. Bush, USA

Literatura

- Барт, Ролан (1971). *Књижевност, митологија, семиологија*. Београд: Нолит.
- Маркузе, Херберт (1973). „Ослобођење од друштва обиља”, у: *Промене у савременом капитализму*. Београд.
- Славујевић, Зоран (1986). *Савремени политички мит*. Београд: Радничка штампа.
- Aldrich, John H., Christopher Gelpi, Peter Feaver, Jason Reifler, and Kristin Thompson Sharp “Foreign policy and the electoral connection”: *Annual Review of Political Science*, 9 (March 2006), pp. 477-502. doi: 10.1146/annurev.polisci.9.111605.105008.
- Bennett, Samuel. “Mythopoetic legitimation and the recontextualisation of Europe’s foundational myth”: *Journal of Language and Politics*, Vol. 21, No. 2 (2002), pp. 370-389.
- Bremer, Francis J. (2003). *John Winthrop: America’s Forgotten Founding Father*. Oxford: Oxford University Press.
- Forsythe, David P. and Patrice C. McMahon (2017). *American exceptionalism reconsidered: US foreign policy, Human Rights, and World Order*. Taylor & Francis.
- Tocqueville, Alexis de (2000). *Democracy in America*. The University of Chicago Press.
- Hughes, David. “Unmaking an exception: A critical genealogy of US exceptionalism”: *Review of International Studies*, Vol. 41, No. 3 (2015), pp. 527-551.
- Hodgson, Godfrey (2009). *The Myth of American Exceptionalism*. Yale University Press.
- Hrnjaz, Miloš and Milan Krstić. “Obama’s Dual Discourse on American Exceptionalism”: *Croatian international relations review*, Vol. 21, No. 73 (2015), pp. 25-56.

- Leeuwen, Theo Van (2008). *Discourse and Practice: New Tools for Critical Discourse Analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Lipset, Seymour Martin (1996). *American Exceptionalism: A Double-Edged Sword*. New York and London: Norton & Company.
- McCrisken, Trevor B (2009). "George W. Bush, American exceptionalism and the Iraq War", u: David Ryan and Patrick Kiely (ed.), *America and Iraq: Policy-making, intervention and regional politics*, New York and London: Routledge, pp. 181-199.
- Mead, Walter Russel (2002). *Special Providence: American Foreign Policy and How It Changed the World*. Abingdon: Routledge.
- Nye Jr., Joseph (2005). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- O'Connor, Brendon (2020). *Anti-Americanism and American exceptionalism: prejudice and pride about the USA*. London and New York: Routledge.
- Romney, Mitt (2010). *No apology: The case for American greatness*. St. Martin's Press.
- Walt, Stephen M. "The Myth of American Exceptionalism": *Foreign Policy* 189, (November 2011), pp. 72-75.
- Bush, George W. (2001-2008). "Selected Speeches of President George W. Bush", *The White House Archives*. Available from: https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf (Accessed: May 11, 2024).
- Bush, George W. (November 19, 1999). "Text of remarks prepared for delivery by Texas Gov. George W. Bush at Ronald Reagan Presidential Library", *The Washington Post*. Available from: <https://www.washingtonpost.com/archive/business/technology/1999/11/19/text-of-remarks-prepared-for-delivery-by-texas-gov-george-w-bush-at-ronald-reagan-presidential-library-simi-valley-calif-on-november-19-1999/1e893802-88ce-40de-bcf7-a4e1b6393ad2/> (Accessed: May 11, 2024).
- Goldberg, Jeffrey (April 2016). "The Obama Doctrine", *The Atlantic*. Available from: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/> (Accessed: May 12, 2024).
- Jones, Jeffrey M (December 22, 2010). "Americans See U.S. as Exceptional; 37% Doubt Obama Does". *Gallup*. Available from: <https://news.gallup.com/poll/145358/americans-exceptional-doubt-obama.aspx> (Accessed: May 12, 2024).
- Kennedy, John F. (January 9, 1961). "Address of President-Elect John F. Kennedy Delivered to a Joint Convention of the General Court of the Commonwealth of Massachusetts". Available from: <https://www.jfklibrary.org/archives/other-resources/john-f-kennedy-speeches/massachusetts-general-court-19610109> (Accessed: May 5, 2024).
- Lincoln, Abraham (1862). "December 1, 1862: Second Annual Message". *Miller Center*. Available from: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/december-1-1862-second-annual-message> (Accessed: May 5, 2024).
- Obama, Barack (September 20, 2016d). "Address by President Obama to the 71st Session of the United Nations General Assembly", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/09/20/address-president-obama-71st-session-united-nations-general-assembly> (Accessed: May 12, 2024).

- Obama, Barack (July 27, 2004). "Barack Obama's Keynote Address at the 2004 Democratic National Convention", *PBS*. Available from: <https://www.pbs.org/newshour/show/barack-obamas-keynote-address-at-the-2004-democratic-national-convention> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (January 21, 2013c). "Inaugural Address by President Barack Obama", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/01/21/inaugural-address-president-barack-obama> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (April 4, 2009). "News Conference By President Obama", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/news-conference-president-obama-4042009> (Accessed: May 17, 2024).
- Obama, Barack (January 28, 2014d). "President Barack Obama's State of the Union Address", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/01/28/president-barack-obamas-state-union-address> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (May 7, 2015d). "Remarks by the President at Presentation of the Commander-in-Chief's Trophy to the U.S. Air Force Academy", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/05/07/remarks-president-presentation-commander-chiefs-trophy-us-air-force-acad> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (May 2, 2011c). "Remarks by the President on Osama Bin Laden", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/05/02/remarks-president-osama-bin-laden> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (March 22, 2016i). "Remarks by President Obama to the People of Cuba", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/03/22/remarks-president-obama-people-cuba> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (January 20, 2015). "Remarks by the President in State of the Union Address", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/01/20/remarks-president-state-union-address-january-20-2015> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (September 11, 2016b). "Remarks by the President Obama at the 9/11 Memorial Observance Ceremony", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/09/11/remarks-president-obama-911-memorial-observance-ceremony> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (October 23, 2012b) "Remarks by the President and Governor Romney in the Third Presidential Debate", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/10/23/remarks-president-and-governor-romney-third-presidential-debate> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (May 23, 2012). "Remarks by the President at the Air Force Academy Commencement", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/05/23/remarks-president-air-force-academy-commencement> (Accessed: May 12, 2024).

- Obama, Barack (January 10, 2017). "Remarks by the President in Farewell Address", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2017/01/10/remarks-president-farewell-address> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (October 29, 2014). "Remarks by the President on American Health Care Workers Fighting Ebola", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/10/29/remarks-president-american-health-care-workers-fighting-ebola> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (July 16, 2014b). "Remarks by the President on Foreign Policy", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/07/16/remarks-president-foreign-policy> (Accessed: May 12, 2024)
- Obama, Barack (September 24, 2013). "Remarks by President Obama in Address to the United Nations General Assembly", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/09/24/remarks-president-obama-address-united-nations-general-assembly> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (February 24, 2009b). "Remarks of President Barack Obama-Address to Joint Session of Congress", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-barack-obama-address-joint-session-congress> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (September 10, 2013b). "Remarks by the President in Address to the Nation on Syria", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/09/10/remarks-president-address-nation-syria> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (January 13, 2016b). "Remarks of President Barack Obama - State of the Union Address", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/01/12/remarks-president-barack-obama-%E2%80%93-prepared-delivery-state-union-address> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (March 28, 2011b). "Remarks by the President in Address to the Nation on Libya", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/03/28/remarks-President-address-nation-libya> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (July 10, 2016e). "Remarks By President Obama to Troops at Naval Station Rota", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/07/10/remarks-president-obama-troops-naval-station-rota> (Accessed: May 12, 2024)
- Obama, Barack (August 5, 2015b). "Remarks by the President on the Iran Nuclear Deal", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/08/05/remarks-president-iran-nuclear-deal> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (June 14, 2016f). "Remarks by the President After Counter-ISIL Meeting", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/06/14/remarks-president-after-counter-isil-meeting> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (December 6, 2016g). "Remarks by the President on the Administration's Approach to Counterterrorism", *The White House Archives*. Available from:

- <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/12/06/remarks-president-administrations-approach-counterterrorism> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (May 23, 2012). "Remarks by the President at the Air Force Academy Commencement", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/05/23/remarks-president-air-force-academy-commencement> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (July 14, 2015c). "Statement by the President on Iran", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/07/14/statement-president-iran> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (March 26, 2016). "Weekly Address: Defeating ISIL", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/03/26/weekly-address-defeating-isil> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (October 22, 2011). "WEEKLY ADDRESS: Renewing America's Global Leadership", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/10/22/weekly-address-renewing-americas-global-leadership> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (August 9, 2014c). "Weekly Address: American Operations in Iraq", *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/real-time-check/the-press-office/2014/08/09/weekly-address-american-operations-iraq> (Accessed: May 12, 2024).
- Obama, Barack (October 15, 2016). "Weekly Address: Ensuring America Leads the World Into the Next Frontier." *The White House Archives*. Available from: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/10/15/weekly-address-ensuring-america-leads-world-next-frontier> (Accessed: October 20, 2024).
- Suskind, Ron (October 17, 2004). "Faith, Certainty and the Presidency of George W. Bush". *The New York Times*. Available from: <https://www.nytimes.com/2004/10/17/magazine/faith-certainty-and-the-presidency-of-george-w-bush.html> (Accessed: May 13, 2024).

